

فلسفه

(۱)

حینی کارونه په ظاهره ډېر بد معلومېږي او په حقيقت کې ډېر ښه وي. د خلقو په نظر کې ظلم وي او چه فلسفه ئې ولټوي سراسر رحم او دلسوزي وي. زمونږ سترگې او د فيلسوفانو سترگې ډېر فرق سره لري. هغه چه مونږ ته بد ښکاره کېږي هغوی ورته ښه وائي، چه مونږ ئې ښه گڼو دوی ئې بد بولي.

وائي چه انسان پخپل خیر و شره نه پوهېږي او ډېر حله په ښو باندې د بدو گمان کوي مگر يو فيلسوف نه غولېږي او ښه و بد پېژني. مونږ ډېر سادگان يو او عمیق نظر نلرو. مونږ ته کله يو کوټوال غل معلومېږي او له کوټواليانو څخه وېرېږو. علاقدار او حاکم زمونږ د غورسۍ او حق ساتلو دپاره راځي مگر مونږ ورنه سر ټکوو او وايو چه ظلم کوي.

اورېدلی مودی چه يو سړی حاکم په ناحقه بندی کړ او هغه په زندان کې قرآن شریف یاد وکړ. یو بل ئی د دښمنانو په خوله په زندان کې لس کاله وساته هغه د ډېر هنر او کمال کار وکړ او مگر ډېر بسا ئې د هغه سره سره حاکم صاحب وبل زه پوهېدم چه دی بې ساه دی مگر که بدی شوی نه وای دښمنانو واژه او حیات ئې په خطر کې و.

د ده دغه هنر او کمال هم د محبس برکت دی نو مونږ باید ډېر ظاهر بین نشو او د هر شی فلسفه ولټوو.

زمونږ ډېر خیر خواهان او حامیان مونږ ته ځانونه د ظالمانو په څېر ښئي او زمونږ د عقل او فکر امتحان اخلي.

که مونږ ظاهر بین او بد بین نه اوسو نو ماران او لړمان هم بښایږي نه دی پیدا شوی. که زمونږ گمانونه ښه وي او د وحدت او یووالي له فلسفې سره آشنا شو د غله او پیره دار فرق له مینځه ځي.

هونسياران وائی که چنگيز او هلاکو نه وای پيدا شوی نن به دنيا په مونږ باندې ډېره تنگه وه او د قحط له لاسه به مو د ځان غوښی خوړي.
نو مونږ بايد خپل حقيقي خير خواهان او د بشريت خادمان هېر نکړو.

فيصله گرانه ده

(۲)

خو ورځې پس دلته راغلم يوه ويل له پخوا نه تيار شوی ئې او رنگ دې ډېر ښه دی. بل په ډېر تعجب تپوس کاوه چه رنگ دې ولی خراب دی لکه چه ډېره رنځوری دې تېره کړی وی. زه هېڅ پوه نشوم چه کوم یو رښتیا وائی او د چا نظر صحیح دی. زه په دوه و کښی شوم او ځان مې نه پېژانده چه له پخوا نه ښه شوی یم که خوار شوی یم؟

هر کله چه مونږ په دغسی ظاهری او ساده مسئله کښې دومره اختلاف لرو نو په هغو مسایلو کښې به مو څه حال وی چه ډېر زیات عقل او فکر ته پکښی ضرورت وی او علمی تحقیق و تدقیق غواړی.

له نورو نه نه یم خبر ما نه خو اوس لوری او لودن وړک دی او داسې مقام ته نژدې شوی یم چه د تور او سپین فرق رانه ورکېږی او وېرېرم چه بیخي فیلسوف شم. فلسفه هم له پوهېدلو څخه شروع کېږی او په نه پوهېدلو ختمېږی. د دنیا ډېرو لوړو فیلسوفانو هم په آخر وخت کښې ویلی دی دومره پوهېږو چه په هېڅ نه پوهېږو.

زمونږ ځینی پوهان او هونسياران هم اوس په دغه مقام کښې قدم وهي. دوی ته اوس د ښو او بدو فرق گران شویدی.

زمونږ ځینی کار داران هم اوس د مملکت په خیر و شر نشی پوهېدلی دوی اوس همدغومره پوهېږی چه نه پوهېږو.

له دوی نه باید په مهمو او غیر مهمو مسایلو کښې کومه قطعی فیصله ونه غواړو ځکه چه دوی د شک او تردید په مقام کښې بند دی او له تذبذب نه نشی وتلی.

د بیان آزادی

(۳)

باور کړی چې دلته د خبر او بیان آزادی ډېره زیاته ده. هغه څه چې مونږ ویلی شو په نورو ملکونو کې ئې څوک نشي ویلی، دلته هر راز خبرې کېږي او هر څوک هر څه ویلی شي. د دې خبرې د اثبات دپاره زه ډېر قوی دلایل لرم چې هېڅوک ئې تردید نشي کولی او هر څوک ئې مني. لار شئ چېرته چې د دیموکراسۍ نغاړه غږېږي او د بیان آزادی پکښې ډېره زیاته ده هلته به هم د خبرو آزادی دومره پیدا نکړي شي لکه چې دلته ئې کوری. نن په ډېرو عصري او مدني ممالکو کې هېله چې دیموکراسی او آزادی خپل معراج ته رسېدلي ده هېڅوک دا جرئت نشي کولی چې د یوه لوی سړي په مخکښې مداحی وکړي او له تملق نه کار واخلي مگر دلته مداحان او متملقین دغه جرئت کولی شي او هېڅ تکلیف یا ضرر نه وینی. اوس په دیموکراتو دولتو کې څوک دا نشي ویلی چې له دیموکراسۍ نه دکتاتوری ښه ده مگر دلته دا بحثونه آزاد دی او د استبداد طرفداری هم ځینی خلق کولی شي. په نورو ځایونو کې ډېر لوی کسان خپله ملامتی په قام او ملت نشي اړولی مگر دلته د علاقدار میرزا هم دا ویلی شي چې ملت جاهل دی او ټوله ملامتی په دوی کې ده. نن په ډېرو مهذبو ملتونو کې ډېر مقتدر اشخاص چا ته کنځلی نشي کولی او فحش ویل اخلاقاً ممنوع دی مگر دلته مونږ دغه بدې خبرې ډېرې اورو او یو امر خپل مامور ته پوچ ویلی شي. د دروغو ویل چې بیخي منع دی له هر ځایه دلته ډېر ویل کېږي او دا یوازی مونږ یو چې خاین ته صادق، جاهل ته عالم، نا پوه ته افلاطون او ارسطو ویلی شو.

آمران

(۴)

مونږ به په تروه وچولی خبرې کوو، تاسی به په کړه غاړه د مجرمینو په څېر ولاړ اوسئ او بلی صاحب به وایاست.

مونږ به په هر کار کېنې کار لرو نور به زمونږ په کارونو کېنې د فکر کولو حق هم نلری. مونږ به هیڅ نه کوو مگر کارونه به ټول زمونږ په توجه کېږی.
حلمیانو ته به په نفرت کورو خو دوی به مونږ خپل حامیان گڼی او په محبت به راته گوری.

مونږ به په هیچا اعتماد نلرو او ټول خلق به په مونږ پوره اعتماد لری.
زمونږ خوف او زمونږ محبت به په آخره درجه په هر زړه کېنې وی.
خومره چه له مرگ څخه وېرېږی هغومره به له مونږ نه هم په خوف کېنې اوسئ.
په هره اندازه چه ژوند او حیات محبوب گڼی مونږ به هم هغومره محبوبیت لرو هوا!
مونږ یوازی خپل رعب او هیبت ستاسو په نظر کېنې نه غواړو باید شدید محبت هم له مونږ سره ولری.

یوازی محبت هم زمونږ په کار نه دی باید زمونږ له خوفه زړونه ورپېږی.
زمونږ په حضور کېنې بې له عجز و نیازه هیڅ راز خدمت صداقت او فعالیت نه قبلېږی که عاجزی او خادمانه اوضاع درسره وه هر راز خیانتونه معاف کېدلی شی.
پام کوه چه دلته پخپلو خدمتونو او صداقتونو مغرور یا بی پروا راشی.
هر کله چه راځی که دی هر خومره مهم کارونه کړی وی د یوه مقصر په حیث راځه او سرتیپی راځه.

زورور

(۵)

د زورورو په مخکښې خبرې کول څه آسانه کار نه دی او هر څوک ئې نشی کولی. د دوی مزاجونه ډېر باریک وی.

کله ورباندې ډېره ښه خبره بده ولگېږی او سړی جو جو کړی.
کله پری کنځلې ښه تاثیر وکړی او بده خبره ئې له پامه ښه راشی.
زه پوه نشوم او څه مې وویل زما خبره پرې ښه ونه لگېده ځکه راته په قار شو او ووئې رڼم. که زه په نزاکتونو پوهېدلی، که ما ته د دربارونو اوضاع معلومه وای داسی به نه وشوی.

ما موقع ونه پېژندله او ډېره لویه بې ادبی رانه وشوه.

ده ماته وويل په وطن كښې څه حال دی؟ حاکمان او کارداران څنگه دی؟
زه خبر نه وم چه دی په رښتیا ویلو خواږدی کپړی او حقه وینا پرې بده لکپړی. مونږ
خو په کلو او بانډو کښې لوی شوی یو، علم او پوهه نلرو، د لوبو خلقو په خوی و بوی
بلد نه یو او په هر ځای کښې هر چا ته رښتیا رښتیا وایو.
په مونږ باندې هېڅوک نه دی ملامت دا زمونږ خپله ګناه ده.
سړی باید پخپله ګناه اعتراف وکړی او خپله ملامتی ومني.
زه دا منم چه مونږ نه پوهیږو او خبری مو لوارې دی.
دوی لوارې وریځې هضمولی شی مگر لوارې خبری نشی اورېدلی.
ماته وروسته چا وویل چه سړی د زورورو په مخکښې دغسې خبری نه کوی تا خو به
له ځانه سره دومره فکر کړی و، چه ته له چا سره غږیږې؟ او څه وائی؟
هغه بل چه هلته ناست و لکه چه زما دوست و او زړه یې راباندې وسوزېده ځکه ئې
وویل چه صاحب جهل او ناپوهی خو لوی عذر دی.
(از خورد ها لغزیدن از کلان ها بخشیدن)

د رجب خان له قاموس څخه

څو لغتونه

(۶)

مساوات: خاین او صادق، لایق او نالایق، پاکنفس او رشوت خور، کاریگر او بیکاره
یوشان او برابل ګنل.
دیموکراسی: د رشوت ازادی، د ظلم ازادی، د بیباکی ازادی.
اصول: هغه چه رواجول یې د مسکراتو او مخدراتو غونډې ممنوع وی.
انحصار: هغه تجارت چه هر څوک ئې نشی کولی لکه د حکومتونو او ماموریتونو
خرخول.
حاکم: پخپل سر او خود مختار، هغه چه ظلم او استبداد ته اداره او انضباط وائی.
مامور: هغه چه دریشی کوی او کار نه کوی.

اقتصاد: له خوارنو او مسکینانو څخه څه اخستل او بډایانو ته ئی ورکول یعنی د زکوٰة عکس او ضد.

شورا: هغه چه هر څه ویلی شی او هېڅ نشی کولی.
خادم دین و دولت: چه د حاکم او نایب الحکومه خدمت ئی په ډېر اخلاص کړی وی.
د سترگو خاوند: چه هر څه ورته ووائی وائی په سترگو.

ډار

(۷)

پېری نه دی، روې نه ده، شیشکه نه ده، بلا نه ده مگر انسانان ډاروی. له څه شی نه؟ او له چا نه؟

له بنو بنو کارونو، له رحم او شفقت نه له عدل و احسانه، له خپلو وروڼو او بنیادمانونه دی وائی: دغه خلق چه د ډېر پخوانی ظلم په ځنځیرونو کلک تړلی دی که هر چا خلاص کړه اسمان به ړنگ شی ځمکه به په بل مخ واوری.

که د دوی لاسونه او پښې تړلی نه وی غلا به کوی، سړی به وژنی، لارې به وهی، ډارې به غورځوی، وینې به تویوی.

که د دوی ژبې تړلی نه وی هغه څه به وائی چه تحمل ئی نشی کېدای.
که د دوی سترگی نه وی تړلی سپین سترگی به شی او هر څه به په نفرت ګوری.
نو باید دا د پخوا زمانی زبان بندی او چشم بندی وساتو. دوی باید همدغه شان په ځنځیرونو تړلی وی او دغه ډار چه د دوی په زړونو کېښې موجود دی ډېر ټینګ وساتل شی.

که دغه طلسم مات شو او د خلقو ډار والوت سپړتوب ځی او بربادی راځی. تاسې باید د خپلو خزانو او جواهرو ساتلو ته دوسره ډېره توجه ونکړی بلکه خپل ډار د خلقو په زړونو کېښې له سرو او سپینو، له الماسو او لعلونو ډېر ټینګ وساتئ او خپلی ټولی پېری د همدغه شی د ساتلو دپاره مقررې کړئ.

زه چه دا خبرې اورم ډارېرم او دا نشم ویلی چه دغه ډار که له زرونو و اوزی په زرونو کښې به مینه او محبت پیدا شی، دغه عناد او نفرت به په صداقت او صمیمیت بدل شی، دغه مقید او ترلی قوتونه او استعدادونه به په کار ولوېږی دا وطن به آباد شی.

دا خبرې په زرونو کښې کرزی خو له ډاره ئی څوک نشی ویلی.

خوف او ډار دلته دومره غلبه موندلی چه اوس مونږ له هر څه وېرېږو او ډاکتران راته د قاتلانو په رنگ کښې معلومېږی. یو وخت و، چه مونږ له ظلم و وحشت څخه نه وېرېدو او هر څه مو کول سترگی اېستل، تورو څاگانو کښې خلق اچول، قین او فانه، تېل داغ او ژوندی بنیادمان ونډ ونډ کول زمونږ کارو.

مونږ دغه شان بد بد کارونه کول او نه ډارېدو مگر نن یو ښه کار له ډاره نشو کولی او عدل و احسان هم مونږ ډاروی.

مونږ اوسی له مثبت او منفي ډواړو خواو وېرېږو او هر څه ډېر مهیب په نظر راځی. نه هغه ظلم او استبداد کولی شو چه پخوا مو کاوه نه هغه احسان او عدالت کولی شو چه دنیائی رانه په ټینکه غواړی.

زمونږ مثال داسی دی لکه چه ډېره سخته وچکالی وی او ټول خلق د یوه لوی قحط راتلو نه په وېره کښې وی، هر یو تصور کوي چه په وطن به داسی لوړه راشی چه ځوی به له پلاره بېزاره وي او مور به د ځوی پروا نلری، د همدغه ډار په وجه ټول خلق لوی او واړه له کورونو څخه د استسقا او بارانه په طلب اوزی، مونځونه کوی دعاگانی کوی زاری کوی او له خدایه باران غواړی، پاک خدای په دوی مهربانه کېږی او د شپې له مخی یوه داسی توره وربخ په آسمان کښې پیدا کېږی چه زورور بارانونه، شدید سیلابونه، رعد او برق، تندر او تالندی ورسره شته.

اوس کورو چه توره شپه ده باران په ډېر شدت اوری، په آسمان کښې ډېر هیبتناک غرونه دی او له غرونو څخه سخت سیلابونه راروان دی، دلته هغه پخوانی ډار په یوه بل ډار بدلېږی هر یو غدر او زاری کوي چه باران ودرېږی او آسمان خپلی اوپه بېرته ونیسی. یو کمان کوی چه زما کور به سیلاب یوسی، بل وائی په فصل او کښت به مې زورورې خړې واوری او هر به له خاورو لاندې شی، څوک وائی رمه مې په غره کښې ده مېږی او پسونه به مې سیلاب یوسی.

د دغسې احتمالی او شخصی ضررونو په وجه هر یو غواړی چه یو عام رحمت بندی شی او هغه څه چه په دعاگانو یې غوښتنه په دعاگونو ئې رد کړی.

دا تشبیه زما خوښه ده د دیموکراسۍ سیلاب همدغه شان مونږ وپروې او ځینی
شخصی او احتمالی اضرار پکښې متصور دی مگر له عامی فایدی نه ئې هېڅ انکار نشی
کیدای.

مونږ هماغه خلك یو چه له بارانه او له نه بارانه دواړو نه په وپره کښې یو او په هېڅ
حال کښې ډار رانه نه ځی، پخوا له استبداده وپرېدو اوس له دیموکراسۍ څخه وپرېرو
او ډېر ښه شی راته توره بلا معلومېری.

زمونږ آرزو

(۸)

مونږ آرزو لرو او د خپلې آرزو دپاره جد و جهد په ځان لازم کښو.
دا آرزو کومه ټیټه او شخصی آرزو نه ده. مونږ د کوم شخص شخصی دښمنان نه یو
او نه شخصی علایق را باندې دومره اثر لری چه مونږ له خپلو عالی او اجتماعی آرزوگانو
راواړوی. زمونږ کار له اساساتو او کلیاتو سره دی او جزئیاتو ته په جزئی نظر ګورو.
مونږ عمومی اصلاحات غواړو او په ټینگه ئې غواړو.
زمونږ ګران او محبوب پادشاه د دیموکراسۍ پالونکی او ساتونکی دی.
دیموکراسی مونږ ته د حق ویلو جرئت او د صحیح فکر کولو همت او طاقت
راکوی.

مونږ له دیموکراسۍ نه همدغه شی غواړو.
مونږ ارزو نلرو چه دیموکراسی مونږ ته د کنځلو کولو او محض بدو ویلو موقع
راکړی.

دا څیز زمونږ نه دی خوښ او نه ئې خوښوو.
زمونږ پروګرام دا دی چه په مهذبه لهجه، په سره سینه، په عقل و منطق ښو ته ښه او
بدو ته بد ووايو. بد کارونه، بد خوښونه، بد فکرونه بد وګڼو او خپل لوستونکی په ښو او
بدو پوه کړو، د خلتو پوهول مونږ د اساسی اصلاحاتو اساس ګڼو او زمونږ اساسی مرام
همدغه دی.

دغه مرام مونږ په ډېر ښه صورت د اصلاحاتو په نیت تعقیبوو.

پدې لاره کښې که حقانه انتقاد او اعتراض په هر چا باندې راځي مونږ به ترې هېڅکله سترګې پټې نکړو ځکه چې سترګې پټول او حق پټول لويه غلا او لويه ګناه ده. مونږ به اعتراضونه او انتقادونه وکړو مګر کنځلې به ونکړو. مونږ د ټټه ملاتړ لې ده چې د ښو او بدو تمیز وشي او دغه پوهه ډېره عامه او مکمله شي. دا کار مونږ د لوی خدای په توفیق کوو مګر بې ترتیبه ئې نه کوو او د محیط د هضمولو قوه په نظر کښې لرو. مونږ د افراط طرفداران نه یو لکه چې د تفریط نه یو. حقیقي او صحیح اعتدال پرېښودل مونږ ګناه بولو مګر د اعتدال په نامه هر څه نشو قبلولی.

مونږ پدې ټینګ یقین لرو چې پاک خدای د حقې لارې مل دی او څوک چې په ښه نیت یوه ښه مقصد ته په ښه لاره روان وي هېڅکله ئې داس ځین نه کېږي. څوک چې ملی او اجتماعی ارزوګانې لري او له خپل وطن، خپل پادشاه، خپل قام سره رشتیاني مینه لري هغه باید کونښن وکړي چې د خپلو ښو ارزوګانو تمثیل په ښه صورت وکړي او ښه شي چاته بد ونه ښئي. هغه باید دا ونه وائی چې زما ارزو نیکه او مبارکه ده که نور هر څه تصور کوي کوي دې زما ورسره کار نشته. زما په عقیده افهام او تفهیم د کامیابي مهم شرط دی او هر څوک چې اصلاحات غواړي باید د حسن تفاهم اصل هېر نکړي. زه چا ته دا نه وایم چې (استغفر الله) د حق دپاره مجادله مه کوه ځکه چې پخپله دغه کار کوم او خپل فرض ئې ګنیم. زه وایم: و جاد لهم بالتی هی احسن. دا وه زما او زما د ځینو ملګرو ارزو چې زه ئې هغو کسانو ته ښکاره کوم چې ما ته په ښه نظر ګوري او په لاره کښې ما د مخه کوي.

زړونه

(۹)

زه له زړونو سره لږ غوندې آشنا یم زه هلته یو څه ګورم او په معنوي هم پوهیږم. په زړونو کښې یو څه شته چې په ژبو کښې نشته. تاسې د هر چا په خبرو مه غولپړئ او زړونو ته لاره پیدا کړئ.

پوهېړئ چه زرونو ته لاره څنگه پيدا کېږي؟ او په دغه لاره څوک تلي شي؟ پدې لاره موټرونه نشي تلای، دآسونو او کچرو لاره نه ده، خره او غوائی پدې لاره نه درومی. د کبر او غرور خاوندان او زورور دا لار نشي موندلی.

د چا په سينه کېږي چه زړه نه وی او په زړه کېږي رحم و عاطفه نه وی له هغه نه دا لاره ور کېږي او بل طرف ته ځی.

د دې لاری خضر او رهبر له خلقو سره اخلاص الفت او رښتیاڼی محبت دی. ما د اخلاص او محبت له برکته زرونو ته لږ غوندي قرب حاصل کړ او هلته مې يو څه وليدل زه هغه ټول څه اوس نشم بيانولی خو همدغومره وایم ډېرې ژبې شته چه د زورورو په ثنا او صفت نه مړېږي مگر یو زړه هم نشته چه زور او زورور ئې خوښ وی.

دا خبره له ما نه یوسئ او د زور و قوت خاوندانو ته وواياست:

زورور به هر څه پيدا کړی شي مگر په زرونو کېږي قدر نشي پيدا کولی. هغه چه خلق تربنه وېرېږي هېڅکله نه محبوب کېږي.

په یوه زړه کېږي یو شی ځائېږي یا مينه یا وېره.

دا ستا خوښه ده چه هر څه هلته ږدی او هر څه درته ښه ښکاره کېږي.

هو! دا ستا خوښه ده چه بلا کېږي که لا لا کېږي؟

مگر زه له هغې تبستم او پدې بل پسې ځم.

دی راته ښه ښکاری او له هغې نه امان و پناه غواړم. که قوت روې شي خلق ورنه تبستی او که لیلی شي ډېر مینان پيدا کوی.

د لوی خدای په پاک نامه

او د ده په توفیق

(۱۰)

هغه کار ته وړاندې کېږم چه کول ئې ډېر ګران دی او نه کول ئی له یوه داسی مهم او ضرور کار څخه ډډه کول دی چه د وطن او ملت خیر خواهان او خدمتکاران له

دغسی کارونو نه هېڅکله څنګ نشی کولی. که ووايم چه دا کار آسانه نه دی او هر څوک ئی نشی کړی مبالغه نه ده حقیقت دی.

مونږ په سلو کښې یو تن د سواد خاوند نلرو او په سلو با سوادو کښې ایله یو ئی دغه کار کولی شی. دلته همدغه یو مشکل نه دی سل نور هم ورسره دی.

په نورو ځایو کښې کار کول ګران دی او خبرې آسانه دی دلته خبرې کول له هر کار نه مشکل کار دی او څه لیکل یا څه ویل سل رنگه مسؤلیتونه لری.

دلته یوازی همدومره ویل چه ښه کوی او بد مه کوی بی خطرې او بی ضرره دی مګر په ښو او بدو باندې بحث کول او یو له بله ئی بېلول ډېر ګران کار دی.

دلته ښه او بد داسی ګډ شویدی چه اوس دغه تفریق ډېر زیات مهارت او ډېر لوی قوت غواړی. هغه اصول او مبادی چه نن په دنیا کښې مسلمات ګڼل کپړی او د دنیا پوهان ئی تقریباً په اتفاق منی او احترام ئی کوی زمونږ هونښاران پکښی سل خبرې لری او اورېدو ته ئی هم څوک حاضر نه دی منل خو لا څه کوی.

زمونږ د ځینو افرادو نننی وضعیت او حالت داسی معلومپړی لکه چه یوه سړی شپو خولی په سر کړی وی پتلون ئی اغوستی وی، څادر ئی په اوږو پروت وی او کوچیانۍ پنی ئی په خپو کړی وی په بازار کښې ځانته نکتائی اخلی نو د دغه سړی مزاج پېژندل سړی ته ګران معلومپړی او څوک نشی پوهېدلی چه څه ورسره ووائی. دا چا ته نه ده معلومه چه دی د شپو په ځای پکړی ژر قبلوی او له پتلونه تېرپړی، که څادر او پنی په کرتۍ او بوتونو بدلوی، یا دا ټول پرېږدی او کوم بل خالص او معلوم وضعیت اختیاروی.

دغه شان ګډوډ او مخلوط اوضاع د افکارو او خیالاتو په دنیا کښې هم شته ځکه دلته خبرې ګرانی دی او راز راز خطرات ورسره شته.

زه یو مسلمان پښتون یم له ما نه به د خدای په فضل او توفیق هېڅکله ارادتا داسې خبری وانورئ چه خدای دې نه کا د دین او مذهب مخالفت پکښی وی.

زه به داسی څه ونه وایم چه زمونږ د ګران او محبوب پادشاه ادب او احترام پکښی نه وی ساتل شوی.

زه به داسی څه ونه لیکم چه د وطن او ملت ضرر پکښی متصور وی مګر سره له دې ټولو خبرو ښائی په ما باندې د ځینو له خوا اعتراضونه وشی او ځینی کسان راته بد بین غوندې شی ځکه چه حق ویل دومره ترخه وی چه د ادب په زور هم پکښی ډېر

خوږوالی نه پیدا کېږي. له اجتماعي چارو سره علاقه لرل ارومرو شخصي او فردي علايق له ځينو کسانو سره خرابوي او بد زړونه بدوي.

دلته خلق په تاويلاتو کېنې هم زښت ډېر مهارت لري او سمه خبره هم ډېره وړانولې شي. ځيني کسان دا کار د ثواب دپاره کوي او په دغسي خبرو ځان د چا دوست او خير خواه کاندې. خبرې ډېرې دې څه به دي سر خوږوم، زه دغه ټول مشکلات په نظر کېنې نيسم او ناخبره دا کار نه کوم او نه پکښې کوم هوس دخل لري، زه پوهېږم چه يوې حقې مجادلې او مجاهدې ته را وړاندې کېږم او له لوي خدايه ځانته د ښه نيت او سم عمل توفيق غواړم.

زه يقين لرم چه دا هغه وخت او هغه ځای نه دي چه د يوه اخبار خپرول گټه ولري، ما ته دا معلومه ده چه پدي کار کېنې مادي تاوان هم شته، زه دپته ملتفت يم چه زما اخبار به ډېر لوستونکي پيدا نکړي شي او ډېر خريداران به نلري مگر زه د ډېرې لري معنوي فايدي دپاره هر څه قبلوم سره له دي او سره له ډېرو نورو خبرو د دې مبارک ايت (و لاتکتوما الشهاده) د تعميل دپاره حق ويلو او حق څرگندولو ته حاضرېږم.

نورې وېرې له زړه باسم او د پاك خداى وېره په زړه کېنې ساتم.

د حق او حقيقت په مينه، د وطن او ملت د خدمت په ارزو، د ديموکراسۍ د حسن استقبال په نيت د خپل گران او ديموکرات پادشاه د ارزوگانو په پيروي پدې کار شروع کوم. او ټينگ اميد لرم چه د وطن مصالح او منور طبقات به په ښه سترگه ورته وگوري.

د دي اخبار (اولس) مرام دا دي: ملي وحدت تقويه کول، د پوهې او تنوير خپرول، د ديموکراسۍ په اساس اجتماعي عدالت تامينول، د خوارو غريب غمخوږي، د مظلومانو ملگرتيا او د حق پالنه اللهم اهدنا الصراط المستقيم.

واورئ او خبر شئ!

(۱۱)

زه دلته نه وم، بل چيرته وم، هلته خلق بل رازو، کورونه بل رازو، کارونه بل رازو هلته ما هغه څه وليدل چه تاسو به نه وي ليدلې، هغه څه مې واورېدل چه تاسو به نه وي اورېدلې. په هغه ځای کېنې چا پسونه نه حالول مگر د انسانانو وڼدۍ به ئي کله کله کوله.

زما خو ومه ورخ وه چه يو بسکلی حَلمی په رنا ورخ د خو تنو په مخ کبسي چا وواژه مگر دا د ظلم او وحشت واقعه دومره عادی او معمولی تېره شوه چه ستر حاکم خو پرې خبر هم نشو او حاکم خبر شو خو ورته را نغی.

د تحقیق دپاره ئی یو دوه تنه را ولېږل، په اولس کبسي هم خو تنه پیدا شوه چه قاتل ئی ونبوده او حقه شاهده ئی پته نکړه مگر د کلی خان او ملک د قاتل له پلاره پنخلس زره روپۍ واخستې او له وایمه وایم چه په حاکم، قاضی چا او چائی ووبشلي، شه دوی وخورې او شه نورو، دوه زره پکبسي د مړی پلار هم واخستې او ابرائی وکړه حکه چه ټول په بله خوا او د ده له لاسه هېڅ نه کېدل.

مقتول له خپل پلاره د نورو زیات سکني و حکه هغوی خونبها زیاته واخستله.

په قاتل باندي یو کال قید وخوت مگر پلار ئی په ما او په بل پسې گرزېده چه په یوه او بل سپارښتن وکړی او دا بی گناه بندي خلاص کړی. دا واقعه خو مو واورېده اوس بله واورئ، زمونږ په کلی کبسي داسی خبرې ډېری دی.

هغه بله ورخ له ملا صاحب سره ناست وم یو سړی راغی چه په حاکم صاحب خط راکړه چه ما یا زما کېده ونه وهی اوبندیان مونکړی حکه چه هغه ورخ ئی هم غوښتی وو او راته ډېر په قارو. ملا صاحب ورته اول د حوی دعا وکړه او ټولو ویل چه ډېر ښه حَلمی و، خدای دې وبخښی.

سړی بیا ملا صاحب ته وویل چه د خدای په لحاظ یو خط را کړه چه مونږ ته شه ونه وائی او نور مو ونه رېږوی. ده ویل حوی مې سیند وړیدی او پخپل اجل مړ دی مگر حاکم صاحب وائی چه چا وژلی دی تاسې قاتل پتوی حکه مو په وهلو قایلوم.

دا خبره ما غوندې ساده او نا بلده سړی ته عجیبه غوندې ښکاره شوه، ما ویل دا څنگه کېدای شی چه د یوه سړی حوی څوک مړ کړی او دی حکومت ته اطلاع ورنکړی، ماته د حاکم صاحب په عقل او تمیز خندا راتله خو وروسته یوه او بل وویل (غارې دې د دوی بنده وی) چه په رښتیا دا هلك فلانکی خیلو وژلی دی او په سیند کبسي ئی غورخولی دی مگر پلار ئی پوهېږی چه شه مې له لاسه نه کېږی او غریب سړی یم خوشی ولی په چا باندي حان وژنم او د کار دارانو د پیسو اخستلو دپاره عرضونه کوم.

داسې خبرې ډېری دی زه ټولی نه کوم او له مړونه تېرېږم ژوندوته راحم.

یوه ورځ یو ځلمی راسره په لاره کښې ملگری شو چه ژبه ئې هم بندېدله او خبرې ئې په تکلیف کولی ما پوښتنه وکړه چه څه کار کوي ده د خپلی پرېشانی قصه راته پدې ډول شروع کړه:

مونږ دېرش څلوېښت جریبه زمکه درلوده نور ټول رانه ظالمانو او خدای ناترسو واخیست اوس دوه جریبه راته پاته دی او هماغه پتی چه له مونږ نه نورو اخستی دی په دهقانی کرو.

پدې کښې هم مونږ څوځ په قراره نه پرېږدی فلانکی صاحب وائی چه ستاسو په تره مې شپږ زره روپۍ دی چه درې نیم زره ئې گټه کېږی نو ژر کوئ ماته نه زره او پنځه سوه روپۍ راکړئ، مونږ دا روپۍ نشو ورکولی او دا درې میاشتی وشوې چه ورور مې حاکم صاحب بندی کړیدی او د دایکې پیسې رانه غواړی.

ما وویل کوم شرعی سند لری ویلی نه خو وائی چه عرفی سند راسره شته چه ستاسو تره پکښې گوته لگولی ده، ما بیا ټپوس وکړ چه تاسې پکښې څه وایاست ده ویل اوس خو مونږ چور منکر یو منکر که هماغه شپږ زره واخلي او سود را باندی حواله نکړی خپل پتی به خرڅ کړو او ځان به خلاص کړو منکر که په شپږو زرو قایل شو نورې هم رانه اخلی.

ما تعجب کاوه چه حاکم صاحب څنگه په حقوقی دعوه کښې بې له کوم شرعی سندو یو سړی درې میاشتی بندی کولی شی، هغه زما تعجب رفع نکړی شو بلکه نورئې هم زیات کړ او وئی ویل کله چه یو مشر سړی حکومت ته له مرکزہ راځی او محبس گوری حاکم صاحب زما ورور له محبس نه باسی او له یوه پیره دار سره ئې چیرته لری لېږی او چه هغه ولاړ شی بیا ئې بېرته په زندان کښې واچوی.

تاسی پدې خبره پوره باور وکړئ چه ستاسی په زندانو کښې که دغه شان پټ او غیر رسمی د غلا بندیان شته چه په ناحقه بندیان شوی او له زندانه نشی وتلی داسی رسمی بندیان هم شته چه محکمی پرې حکم کړیدی مگر د ورځی په زندان کښې دی او شپې په کورونو کښې کوی یا د ورځې کورته ځی او شپه په محبس کښې تېروی. که د رجب خان خبره رښتیا وی نو حاکم صاحب د یوه بې گناه سړی د بندی کولو جبیره پدې باندې کړېده چه یو گناه کارئې له بنده ازاد کړیدی او د افراط و تفریط له یو ځای کولو نه اعتدال غواړی.

ملی حکومت

(۱۲)

یو وخت مونږ د حکومت په معنا کښې دومره ډېر فکر نه و کړی. چا به چه د حکومت په باب کښې څه خبرې کولی خلقو به کمان کاوه چه دی د مملکت پادشاه او سلطان یادوی مگر اوس پوه یو چه کابینه او اجرائیه قوه د حکومت په نامه یادېږی او شاهي مقام له دغه نامه نه پورته حای لری. اوس مونږ وپوهېدو چه په یوه مملکت کښې درې قوته وی (قضائیه - تقنینیه - اجرائیه) چه دا ټول د مملکت پادشاه ته اطاعت او انقیاد لری.

قضائیه یا تشریحیه قوه هغه ده چه قاضیان او مفتیان ئی د شریعت په اساس د پادشاه په امر لری او هېڅوک پکښې هېڅ نشی ویلی.

تقنینیه قوه د مملکت له پارلمان څخه عبارت دی چه د قوانینو د تصویب او تدوین حق لری او د ملی شورا او اعیان په نامه دلته یادېږی.

اجرائیه یا مجریه قوه له کابینې څخه عبارت دی چه حکومت هم ورته ویل کېږی او ملی شورا ته مسؤلیت لری.

د حکومت له لفظ سره اوس یو بل لفظ هم یو حای کوی او ملی حکومت ورته وائی.

ملی حکومت یعنی څه؟

ځینی سادگان کمان کوی چه ملی حکومت هماغه دی چه د ملت له خپلو افرادو څخه جوړ شوی وی او ټول وزیران ئی د مملکت خپل سړی وی.

پوهان او هونبیاران دا تعریف نیمگړی بولی او وائی کوم حکومت چه د بل مملکت او بل ملت خلق پکښې شامل وی او پردی اشخاص پکښې وزارتونه او ریاستونه لری هغه خو بالکل اجنبی او غاصب حکومت دی چه د استعمار په نوم یادېږی. نو ملی حکومت یوازی دا نه دی چه وزیران او رئیسان ئی پردی نه وی او خپل خلق وبلل شی بلکه علاوه پدې دا خبره هم پکښې شرط ده چه وزیران د ملت له افرادو د ملت د وکیلانو په اعتماد او خوښه انتخاب شوی وی او ملی شورا پرې خپل اعتماد ښکاره کړی.

نو که چیرې د یوه مملکت وزیران صاحبان د هغه مملکت خپل خلق وی مگر ملی شورا پرې یې اعتمادی ښکاره کړی ملی حکومت ورته نه ویل کېږي ځکه چه د شورا اعتماد شرط دی او د فقهاؤ په اصطلاح انتفاً د شرط انتفاً د مشروط دی.

د دی خبرې نوره خپرنه به نه کوو اوس به راشو دېته چه د ملت د وکیلانو اعتماد ولی دومره ضروری شرط گڼل شویدی؟

که چیرې یو ملت یا د ملت نمایندگان په صدراعظم باندې عام و تام اعتماد ولری او هغه بیا پخپلو وزیرانو صاحبانو خپل پوره اعتماد څرگند کړی نو بیا دېته څه حاجت پاته کېږي چه د وزیرانو په باب کښې له وکیلانو څخه د اعتماد رایه واخستل شی او وکیلان هر وزیر وپېژنی.

په دغه صورت کښې باید هغه وزیران چه د ملت وکیلان ئی هېڅ نه پېژني او ښه و بد ئی ورته هېڅ نه وی معلوم حکما داسی وگڼل شی لکه چه د ملت اعتماد پرې موجود وی.

مگر حقیقت داسی نه دی او د دیموکراسی په اساس هغه حکومت چه په وزیرانو باندې ئی شورا بې اعتمادده وی او خپله بې اعتمادی ښکاره هم کړی ملی حکومت نه بلل کېږي.

په ملی حکومت کښې د ملی شورا اعتماد د کابینې په اعضاؤ و ډېر ضرور دی د دغه ضرورت په باب کښې دلته لږ غونډې بحث کوو او د چا خبره فلسفه ئی بیانوو:

که د یوه مملکت وزیران یوازی د یوه شخص په اعتماد مقرر شی ډېر امکان لری چه یو فکر که څه هم ډېر پوخ وی له سهوو او اشتباهاتو سره مخامخ شی او یو سړی وکړی شی چه د یوه شخص په نظر کښې ځان ښه ښکاره کړی او ښه نه وی مگر هغه وزیر چه د ملت اقناع او د ډېرو وکیلانو اعتماد حاصلول ضرور گڼی مجبور دی چه ډېره موده ډېر ښه ښه کارونه وکړی او عام و خاص ئی ښه والی ومني.

پدی صورت کښې یو سړی کونښن کوی چه یو برجسته شخصیت پیدا کړی او د مهمو کارنامو او د خدمتونو په اثر عام محبوبیت او عامه خوشبینی حاصله کړی.

یو سړی دا کولی شی چه یو شخص، په نه څه وغولوی مگر د ډېرو کسانو غولول څه آسانه کار نه دی او ډېر لږ امکان لری.

بله خبره دا ده چه کابینه او وزیران د دیموکراسی په اساس د ملت وکیلانو او نماینده گانو ته مسؤل دی او وکیلان حق لری چه د مملکت په اجراتو کښې غور او دقت وکړی او حکومت پخپل سر پرې نږدی نو که چیرې وزیران په ابتداً کښې د

وکیلانو اعتماد حاصل کړی او د هغه په حق کښې څه بد بینې او بدگمانې نه وی موجوده بلکه اکثریت د شورا ورته خوشبین وی نو د ملی شورا او کابینې تر مینځ هر ساعت دومره ډېر نظری او عملی اختلافات نه پیدا کېږي او وزیرانو ته یو ډول اطمینان حاصلېږي همدغه اطمینان د دوی جرئت او فعالیت زیاتوی او دغه شان وزیران پخپلو کارونو کښې له ډېر تردد او تذبذب نه خلاص وی.

پدې صورت کښې یو ملت دا احساس او یقین کوی چه زه پخپله پخپل ځان حاکم یم او د اجرائیه قوی قوت زما خپل قوت دی او حکومت هېڅکله داسی یو کار نشی کولی چه زما خوښ نه وی دغه شان حکومت هم باور لری چه ملت زما تر شا ولاړ دی او ملی قوت راسره په هر کار کښې ملگری دی.

دغسی وزیران له ملت سره په تماس کښې وی او ارو مرو په ملت باندې خپل ځانونه پېژنی دا پېژندنه نه دوی د ملت له ټولو مشکلاتو، خواهشاتو او ضروریاتو څخه خبروی او له دغی پېژندگلوی څخه د حکومت او ملت تر مینځ یو ټینګ وحدت او محبت پیدا کېږي.

دغه راز وزیران د ملت له حاله نشی غافل کېدلی او ددی په ځای چه ځانونه په یوه شخص پوری مربوط وگنی له ملت سره خپل تعلق او ارتباط ساتی.

په همدغه اساس په ملت کښې د کار سړی او رجال هم پیدا کېږي او اشخاص پدې فکر کښې لوېږي چه په ملت کښې مقام او منزلت ولری.

ملی قایدین او لیدران هم په یوه ملت کښې هله پیدا کېدای شی چه حکومت ملی وی او یو سړی د ملت په حسن نظر مهم مقام ونیولی شی.

دغسی اشخاص د ملت په نبض هم پوهېدلی شی او د ډېرو اجتماعی امراضو په علاج موفق کېږي. دوی بیا کولی شی چه په عمومی افکارو کښې ښه ښه تحولات پېښ کړی او نوې مفیدی مفکورې په خلقو باندې په آسانی ومني.

زمونږ هونبیاران

(۱۳)

څنگه چه زمونږ هر څه په بل راز دی او هېڅ مو د نورو غوندې نه دی یعنی زمونږ ښارونه، زمونږ سرکونه، زمونږ شفاخانې، زمونږ مامورین له نورې دنیا څخه ډېر ډېر

فرقونه لری دغه شان زمونږ هونبیاران هم د نورو ملکو له هونبیارانو سره هېڅ نه مقایسه کېږي.

د دوی عقل یو راز دی د هغوی بل راز. دوی یو شانته فکر کوی هغوی بل شانته دوی په یوه لار حې هغوی په بله.

زمونږ هونبیاران وائی: یو سړی په لاره تېرېده یو مار ئې ولید چه د یخنی له لاسه بیخی مړ پړ پروت و او هېڅ حرکت ئې نشو کولی، د ده زړه وسوزېده او مار ئې پخپل لستونې کنبې را واخیست او روان شو، څه ساعت وروسته چه مار تود شو او ساه پکنبې وغږېده مار د همدغه سړی له غاړې تاو شو او د ده د بدبختۍ سبب وگرزېده.

له دې قصې نه دوی داسې نتیجه اخلی چه ډېر ضعیف او عاجزه انسانان هم لکه بې دمې ماران داسې دی چه باید څوک پرې زړه ونه سپزی او نه څه احسان ورسره وکړی ځکه چه ډېر ځله احسان او دلسوزی بد عاقبت او بده نتیجه لری.

دا هونبیاران مونږ ته احسان او دلسوزی همدغه شان تصویر وی او د مار و انسان په فرق نه قایلېږي.

زمونږ هونبیاران دا هم وائی:

عاقبت گرگ زاده گرگ شود   گر چه با آدمی بزرگ شود

دوی ډېر انسانان ګرګ او ګرګ زاده معرفي کوی او نور بنیادمان ترېنه وېروی.

دوی وائی: سر جاهلان بر سر دار به.

ما له دوی څخه ډېر ډېر او په وارو وارو اورېدلی دی: بې ادب را هر کجا یابی

بکوب.

دوی له مشفق استاد نه هم د شاګردانو دپاره جور او ظلم غواړی ځکه وائی:

جور استاد به ز مهر پدر.

دوی غواړی له تعلیم نه د ماشومانو زړونه په وهلو تور کړی او بیا ئې د جهل او

ناپوهۍ په ګناه په دار او سولۍ وخبژوی.

دا و زمونږ ځینی پوهان او هونبیاران چه انسان ورته لکه مار او لېوه معلومېږي. نور

نو ته ووايه چه ناپوهان او بې عقلاان به څه غواړی او څه به کوی؟

د انسان اصلاح په پوهه انسانان کړی   ناپوهان یې په وهلو د انسان کړی

دا وایم - دا نه وایم

(۱۴)

دا وایم:

مونږ د کار سړی نلرو، علم او پوهه په مونږ کښې نشته، وری او برېښ یو، رنځوران مو نه جوړېږي. سرکونه وران او خراب دي.

دا نه وایم:

هغه وزیر یا دغه رئیس د کار سړی نه دی، په وزارت معارف کښې سل نقصانونه موجود دي. وزارت اقتصاد، صحیه، فواید عامه خپله وظیفه ښه نشي اجرا کولی، پخپلو کارونو کښې صحیح فکر نشي کولی، عملی فعالیتونه قناعت بخش نه دي، پیسې بېخایه لگېږي یا داسې نور ...

دا وایم:

ما پخپله د امتحان په ورځ د یوولسم صنف هلك ولید چه معلم ئی ډېر صفتونه کول او د هغه د امتحان پارچه ئی په ډېر افتخار را وړاندې کړه مگر متاسفانه هلته (اتفاق) (اتفاق) او (اتحاد) (اتحاد) لیکل شوی و.

دا هلك له دغې غلطې املأ سره له یوولسم صنف دولسم ته کامیاب ولاړ او یوولس صنفونو، یوولس کالو، یوولس معلمانو دا غلطی اصلاح نشو کړای.

دا نه وایم:

چه نقص په معلم یا په تعلیم کښې دی، په امتحانونو کښې څوك غور او دقت نه کوی، د مکتب مدیر یا د معارف رئیس ښه کار نه دی کړی، مفتش خپله وظیفه ښه نه ده اجرا کړی.

دا وایم:

مونږ یو له بله ظلمونه کوو، یو د بل مال خورو، غلطې دعوي کوو او وړو یې هم، څوك چه عرض و داد وکړی نه خوشحالیږي او ډېر سرگردانی وینی، که چا د چا په پتی د چا په کاله ناحقه دعوه وکړه او ډېرو خلقو ته حقیقت معلوم و بیا هم د خپل حق اثبات گران کار دی او څو کاله خوزه روپی د خپل مال د خپلولو دپاره په کار دی.

دا نه وایم:

چه گرم څوک دی؟ نقص په چا کبې دی؟ ظلم څوک کوی؟ پردی مالونه چا خورلی؟ عرضونه ولی یو ځای ته نه رسېږی او عارض ولی پخپل عرض پېنېمانه کېږی.

دا وایم:

رشوت خواره شته، لحاظونه کېږی، سړی وژل کېږی، په ژندانو کېبې بېکناه بندیان هم شته.

دا نه وایم:

رشوت خور څوک دی؟ چا د چا لحاظ کېږی؟ کوم سړی بل سړی وژلی دی؟ بېکناه بندی کوم یو دی؟ او چا بندی کېږی؟ اوس خو به پوه شوی یاست چه زه څه وایم او څه نه وایم؟

دوه جنازې

په یوه ورځ، په یوه ساعت کېبې له یوې شفاخانې نه دوه جنازې را ووتلې. هغه یو د کم خونۍ په وجه او دا بل د فشار خون په سبب مړ شوی و. د هغه جنازه څلورو تنو په اوږو را اخستې وه او د دی بل د جنازې په موټر پسې بې حساب له لوی او واړه موټرونه روان و. هغه یوه وینه نه درلوده ځکه مړ شو د دی بل وینه زیاته شوې او تېزه شوې وه ځکه ئې ژوند ونشو کړای.

دوی دواړه مړه شوه خو مرگونه ئې یو راز نه و او مرضونه بېل وو. یوه د نورو وینې هم ځکلی وې او دېته محتاج و چه ډاکتران ئې له وجود څخه وینه وباسی. بل ته چا خپله وینه هم نه وه پرې ایبې او بې وینې و. یو د افراط او بل د تفریط له لاسه مړ شو.

هغه چه فقیر و او په فقر الدم مړ شو د هغه له مرگه د باختر آژانس هېڅ خبر نشو. د دی بل د مرگ اطلاع اخبارونو په ډېر تاثر او تاسف سره اخستی وه او د جرائد پانې ئې په ماتم کېبې توری شوی وې.

دا دواړه یو بادار او بل ئې نوکر و دوه کاله پخوا بناغلی بادار رنځور شو ډاکتر د نوکر ډېره وینه د رنځور په وجود کېبې انجکشن کړه د نوکر قوی او سالم وجود ډېر

کمزوری شو خو بادار په لږ وخت کښې د ښو خوراکونو په زور او د عیاشۍ په وجه په فشار خون مبتلا شو چېرته چه دغه شان باداری او نوکری وی هلته همدغسې کپړی او د یوه په حای دوه مری هوا د یوه کمزوری کول او د بل قوی کول د دواړو په مړینه تمامپړی او د ظالم و مظلوم عاقبت همدغه شان وی.

دغه راز مرگونه مونږ طبعی مړینه بولو مگر په حقیقت کښې قتل او مقاتله ده. دلته هم قاتل او مقتول شته مگر زمونږ پوليسان زمونږ حاکمان او زمونږ قاضیان پرې نشی پوهېدلی بلکه دوی له نورو نه دغه شان معنوی قتلونه ډېر کوی. دلته دا عادت دی چه یو سړی که چا په ټوپک وویشت یا ئې په کتارو سوری سوری کړ د هغه پوښتنه کوی مگر که چا د چا ډوډۍ وخوره او هغه له لوری مړ شو نو دا مرگ قتل نه بولی او دغسې قاتل ته سزا نه ورکوی.

دغه شان مقتول ته څوک شهید هم نه وائی او نه پرې څوک تېې تړی. په رښتیا چه مونږ ډېر ظاهر بین یو او حقایقو ته نه یو ملتفت. زمونږ ډاکتران هم مونږ غوندی دی او پدې نه پوهپړی چه زمونږ اصلی مرض ظلم دی او حقیقی علاج عدالت دی. مونږ هېڅکله پدی نه جوړپړو چه د یوه وینه د بل په وجود کښې انجکشن کړو او په افراط و تفریط کښې خپل علاج ولټوو.

ناحقه دعوه

دلته ناحقه دعوی او د ناحقې شاهدان زښت ډېر دی. زمونږ قاضیان ښه خلق دي هر رنگه دعوی اوری او هر چا چه هر څه وویل غور ورته ږدی. هغه بله ورځ د یوه سړی غویي د بل په شوتله کښې ټنډ شو چه په متی ترجورکی ورسېده د غوایی خاوند د شوتلی په خاوند دعوه وکړه او تاوان ئی غوښته ما گمان کاوه چه دی به ئی پدی گناه نیولی وی چه تا ولی خپله شوتله نه ساتله؟ ولې دې زما غویي په شوتله کښې دومره پربښوده چه ټنډ شی دا گمان بیخی بی اساسه نه وه ځکه چه دغه شان دعوی هم دلته ډېری کپړی او خلق ئی کوی. مگر د غوایی خاوند له دېنه هم خپله دعوه معقوله کړی وه او حقوقی رنک ئی ورکړی و. هغه وویل د شوتلی خاوند له ما سره عناد درلود او زما د قلبی غویي ئی په لوی لاس پخپله شوتله کښې خوشی کړ.

په دغسی چالاکۍ او مهارت د غوائی خاوند د ناحقی شاهدانو او د ډېرو واسطو له برکنه خپل ځان د شوتلی له تاوانه هم خلاص کړ او د غوائی تاوان ئی هم پوره او کامل واخیست.

زه وېرېرم چه حینی رشوت خواره چه د خلقو وینی خکی او په پردو مالونو ټنډېری او بالاخره په فشار خون مری د هغوی وارثان هم د غوایی وال له قصې نه خبر نشی او د شوتلو په خاوندانو د خون دعوو ونکړی. زمونږ هوبنیار او محتطاط خلق له دغسی قصونه ډېر ښه خبر دی او ځانونه په ډېر احتیاط ساتی، که دوی د چا غویی پخپل پتی کښې ووینی نو ډېر پام پرې کوی چه ټنډ نشی او لوی تاوان وروانوری.

دا خلق پدې پوهېدلی دی چه د شوتلو پتی د غوایانو د څر د پاره دی او باید غوائی پرې ماړه شی مگر دومره نه چه له ډېر مړښته وپرسېری او مړه شی.

که چیرې دهقانان بی پروائی وکړی او غوایان تر ټنډېدو په شوتله کښې پرېږدی جاگیرداران او زمینداران ترېنه د خپلو غویو تاوان اخلی او داسی ئی نه پرېږدی په رښتیا چه د دهقانانو وظیفه ډېره گرانه ده چه باید غوایان نه وری پرېږدی او نه ئی دومره ماړه کړی چه له ډېر مړښته مړه شی.

خبره له خبری ولاړېری او یوه چه کومه بله را په یادېری خبره په دعوو کښې ده، هغه شپه د مامور صاحب کور غلو وواهه او ډېر مال ئی ورځنی ویووړ مامور د کلی خلق ونیول چه تاسو ولی زما د کاله پیره نه کوله ولی مو زما مال نه ساته؟ یا غل او مال په لاس را کړی یا د مال تاوان له تاسو نه غواړمه.

د مامور صاحب ټول مال که څه هم د کلی د خلقو و او له دوی نه ئی اخستی و مگر ساتل ئی هم د کلی په خلقو لازم و چه د مامور صاحب په کور کښې به ئی ساتی. د دې مال په وجه ډېر خلق ډېره موده بندیان شوه او په اخره کښې ئی لکه د شوتلو خاوند تاوان هم ورکړ او دغه حقوقی دعوو جزائی هم شوه.

دلته دغه شان نا آشنا دعوې ډېری زیاتی دی چه هر څوک ئی باورولی هم نشی. وائی چه یوه سړی ټول عمر په دعوو کښې تېر کړی و او هر څنکه ناحقه دعوو به چه وه ده به ورله کله چه دی مړ کېده نو ځوی ئی ورته ویل چه ابا ماته دې هم کومه دعوو پری ایښی ده او که نه؟ ده ډېر فکر وکړ چه هېڅ دعوو نشته او ځوی ته ئی څه نه دی پاته مگر هر کله چه دی د دعوو په پیدا کولو کښې استاذ و او له نه څه ئی ډېره غټه خبره پیدا کوله خپل ځوی ته ئی وویل کله چا ما ستا مور ودوله ماما دې نهه میاشتی زما واده وځنډاوه، که ما نهه میاشتی د مخه واده کړی وای اوس به دې یو بل ورور هم گرزېده

خوی ئی ډېر خوشحاله شو چه پلاره! دا خو د خون دعوه ده له دېنه به غټه دعوه بله
چيرته وی؟

په رښتیا چه د ښو غوښو ښه ښوروا وی او له دغسی پلار نه همدغسی خوی پاتی
کیري دغه راز دعوې دلته له پلرونو نه زامنو ته پاته شی او د حاکمانو مامورانو روزی
خدای په همدغسی دعوو کښې ایښی ده.

وگورئ!

ښه وگورئ! سترگې مه پټوی خدای ته ورتک دی د قیامت ورځ راتلونکی ده
سترگې پټول حق نه ویل د حق په خای کښې چوپ کښناستل ډېره لویه گناه ده.
وگورئ او په خیر خیر وگورئ که ستاسې سترگې خلاصې شوې که تاسی هر څه ولیده
که ستاسی بینائی ثابته شوه ډېره لویه گټه به وکړئ.

ستاسی ډېری بدبختی په سترگو غړولو لیدلو او کتلو ورکیري.

تاسی د سترگو په حکمت ښه نه یاست پوه شوی او له خپلو سترگو نه مو پوره کار نه
دی اخستی تاسی یو بل ته گورئ مگر څه نه وینی او څه نشئ لیدلی.

تاسی به وایاست چه مونږ شپه ورځ پېژنو، تور او سپین بېلوو د انسان او حیوان فرق
کوو که مونږ څه نه لیدلی نو هر گوره به د چا له موټر یا بکی لاندې شوی وو له گړنگونو
به لوېدلی وو او بې لاری به تلو.

زه وایم اوس هم ډېر خلق په کړه لاره روان دی ډېر خلق په کندو کښې لوېږی او په
خان نه پوهېږی ډېر کسان د انسان او حیوان فرق نه کوی او خاین و صادق نه پېژنی،
دغه شان سترگې چه مونږ لرو نور حیوانات ئی هم لری د موټرو له مخی اوبان هم
خانونه په څنگوی په پانونو او کمرو باندې نه ورځی وابنه او اوبه وینی د انسان لیده او
کاته باید بل راز وی د بني آدم نظر باید سر سری او سطحی نه وی.

راځئ چه مونږ او تاسی د خپلو نظر امتحان ورکړو او خپله بینائی معلومه کړو.

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**